

KENTSEL DÖNÜŞÜMDE BİNALARIN ASBESTTEN ARINDIRILMASINDA ASBEST SÖKÜM UZMANLARININ KONUMU

DR. EŞREF ATABEY

Jeoloji Yüksek Mühendisi / Tıbbi Jeoloji Uzmanı / Asbest Söküm Uzmanı
e-posta: esrefatabey@gmail.com *WEB: esrefatabey.com.tr*

Kentsel gelişmenin toplumsal ekonomik ve mekansal olarak yeniden ele alındığı ve kentteki sorunlu alanların yaşanabilir hale getirilmesi için yıkıp yeniden yapma, canlandırma, yeniden yapılandırma için proje üretilmesi ve uygulama yapılması için, kentlerdeki çarpık yapılaşma ve yarattığı sorunların çağdaş şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına uygun olarak yeniden yapılandırılmasını sağlamak üzere kentsel dönüşüm projeleri gündeme gelmiştir. Bu hususta ‘‘5393 sayılı Belediye Kanunu’’, ‘‘5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’’, ‘‘5436 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun’’da düzenlemeler yer almaktadır. En son olarak ise ‘‘6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun’’, 6306 Sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’’ ile Türkiye’de kentsel dönüşüm hareketleri gündeme gelmektedir.

Kentsel dönüşümde en büyük sağlık riski asbesttir. Şehirde yolda, sokakta yürürken, okula, işe giderken hemen her an bir binanın yıkım işi yapıldığına tanık olmaktadır. Bu binaların yıkımı sırasında var olan asbest yönetmeliği kuralları uygulanmadığı görülmektedir. Yani bina asbestten arındırılmadan, ekskavatörle binanın kolonları zayıflatıp, parça parça yıkılmakta ve yıkım sırasında havaya yoğun bir toz bulutu yayılmaktadır.

Bu konuda ilgili yönetmelik ne öngörmektedir?

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 25.01.2013 tarih ve 28539 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, ‘‘Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik’’ göre; ‘‘çalışanların asbest söküm, yıkım, tamir, bakım, uzaklaştırma çalışmalarında asbest tozuna maruziyetlerinin önlenmesi ve bu maruziyetten doğacak sağlık risklerinden korunması, sınır değerlerin ve diğer özel önlemlerin belirlenmesi’’ amaçlanmıştır.

İşveren, bu Yönetmelik kapsamına giren çalışmalara başlamadan önce iş planı hazırlamak ve işyerinin bağlı bulunduğu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne iş planı ile birlikte bildirimde bulunmakla yükümlüdür.

Yönetmeliğin, ‘‘Asbest söküm, yıkım, tamir, bakım ve uzaklaştırma işini yapmaya yetkili kişiler’’ bölümünde ise, bu yönetmelik kapsamındaki işler, **asbest söküm uzmanı nezaretinde asbest söküm çalışanı** tarafından yapılır’’ denilmektedir.

Asbest söküm uzmanı tanımı ise ‘‘Yönetmelik kapsamında belirtilen işlemlerin uygulanması aşamasında işveren tarafından sorumluluk verilen, Bakanlıkça kurulan komisyon tarafından oluşturulan eğitim programını bitirip, sınavda başarılı olarak kurs bitirme belgesi alan kişiyi’’ diye belirtilmiştir.

Asbest söküm uzmanı olma kriterleri nelerdir?

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı; 29.06.2013 tarih ve 28692 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ‘‘Asbest Sökümü ile İlgili Eğitim Programlarına İlişkin Tebliğ’’ göre, ‘‘Asbest söküm uzmanlığı eğitimine katılmak için **iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip olunması zorunludur**’’ şartı getirilmiştir.

Eğitimleriyle ilgili olarak; ‘‘İSGÜM tarafından yapılan eğitimlerde sınıf mevcudu 25 kişiden fazla, 10 kişiden az olamaz. Adaylar, günde altı saat olmak üzere beş günlük toplam 30 saatlik yüz yüze yapılan eğitime katılırlar ve eğitim sonunda düzenlenen sınavdan 100 puan üzerinden en az 70 puan alanlar başarılı sayılırlar. İlk sınavda başarısız olanlara son bir sınav hakkı verilir. Bu

*sınavlarda başarısız olanlar tekrar eğitim almadan sınava katılamazlar. Eğitimler 45 dakikalık ders süresi ve 15 dakikalık dinlenme süresi şeklinde düzenlenir. Sınavda başarılı olanlara **Bakanlıkça Asbest Söküm Uzmanlığı Belgesi verilir***” denilmektedir.

İlgili yönetmeliğe göre yıkımı yapılacak bina ve tesislerin asbestten arındırılması işlemi asbest söküm uzmanı nezaretinde yapılması öngörülmüştür. Diyelim uyguladık. İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa, Adana, Erzurum, Diyarbakır gibi yapı stoku hayli fazla ve kentsel dönüşüm kapsamına alınabilecek alanların sınırı dikkate alındığında **binaları asbestten arındırmada yeterli asbest söküm uzmanı var mıdır?** Sorusunun cevabı HAYIR.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı web sayfasında ‘‘Asbest Söküm Uzmanları’’ sayısı 405 kişi olduğu belirtilmekte. Bu sayının yeterli olmayacağı açıktır.

Asbest söküm uzmanları; acil durum, araç, gereç ve ekipmanları kullanımı, ekipmanların bakımı, atık, iş sağlığı ve güvenliği, yüksekte çalışma, zamanı verimli kullanma gibi bilgilere sahip olması gerekir. **Peki asbest söküm uzmanları istenen sayıda, niteliklere sahip ve hepsi işin başında olabilecek midir?** Cevabı HAYIR.

Yukarıda belirtildiği üzere, ‘‘Asbest söküm uzmanlığı eğitimine katılmak için **iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip olunması zorunludur**’’. 29.12.2012 tarihi ve 28512 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, ‘**İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik**’ göre de; İş güvenliği uzmanı tanımı; ‘*İş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip mühendis, mimar veya teknik elemanı*’ olarak tanımlanmıştır. Yani herhangi bir mesleki ayrım, deneyim vb. kriterler gözetmeksizin **mühendis, mimar veya teknik eleman** olan iş güvenliği belgesine sahip herkes, asbest söküm uzmanı olabilmektedir.

Hal böyle olunca da ortaya karmaşık bir durum çıkmaktadır. Mevcut kamu kurum ve kuruluşlarda çalışanlar dışarıda ek bir işte mesai saatlerinde çalışmayacağına göre; asbest söküm uzmanları; bir işe girme kaygısı olanlar ile emekli olanlardan oluşmaktadır. Yani kefenin bir tarafında bilgi ve saha tecrübesi nispeten istenen düzeye gelmemiş genç dinamik elemanlar ile tecrübeli olan ancak, sahada yeterince enerjisini ortaya koyamayacak olan elemanlardan oluşmaktadır.

Mesleklere göre asbest söküm uzmanlarının dağılımı

2014 yılından itibaren asbest söküm uzmanlığı sertifikası verilmeye başlanmıştır. 2017 yılı sonu itibariyle **405 asbest söküm uzmanı** bulunmaktadır. Bunların mesleklere göre dağılımlarına baktığımızda toplam **44 meslek grubuna** ait olduklarını görmekteyiz. Sırasıyla ilk 13 meslek grubu çevre mühendisi 53, inşaat mühendisi 39, kimyager 31, iş sağlığı ve güvenliği teknikeri 30, maden mühendisi 27, fizikçi 27, jeoloji mühendisi 24, kimya mühendisi 22, endüstri mühendisi 16, makine mühendisi 16 ve biyolog 12, teknik öğretmen 10 kişi olup, toplam sayıları 323, 10 kişi altında asbest söküm uzmanı meslek grubu 31 ve toplam sayıları 82’dir. Diğer meslek gruplarını ziraat mühendisi, fizikçi, otomotiv, bilgisayar, matbaa, teknoloji, aile ekonomisi ve beslenme dallarında teknik öğretmenler, su ürünleri mühendisi, harita, tütün teknolojisi mühendisi, iç mimar, kontrol ve bilgisayar mühendisi, elektronik ve haberleşme mühendisi vd. oluşturmaktadır.

Kentsel dönüşümde binaların yıkım işinde asbestten arındırma yönetmelik hükümleri henüz uygulanmadığından, mevcut asbest söküm uzmanlarının çalışması da olamamaktadır. 5 gün gibi kısıtlı zamanda alınan teorik kurs ile (yıkımı yapılacak bir binada uygulama yapılmadan) ne kadar donanımlı olacağı ve sonrasında da uygulama/çalışma olmadığından, zamanla da belleklerden bilgilerin yitirileceği düşünüldüğünde, asbest söküm uzmanı yeterli nitelikte ve sayıda olduğundan sanırım söz edilemez.

Asbest söküm uzmanlarının mesleklerine göre dağılımı (2014, 2015, 2016 ve 2017 yılları toplamı) (T. C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı WEB sayfasındaki 26.12.2017 tarihinde güncellenen Asbest Söküm Uzmanları listesinden düzenlenmiştir).

Mesleėi	Sayı
1-evre mühendisi	53
2-İnşaat mühendisi	39
3-Kimyager	31
4-İř Sağlığı ve Güvenliği Teknikeri	30
5-Maden mühendisi	27
6-Fizikçi	27
7-Jeoloji mühendisi	24
8-Kimya mühendisi	22
9-Endüstri mühendisi	16
10-Makine mühendisi	16
11-Ziraat mühendisi	16
12-Biyolog	12
13-Teknik ėretmen (Yapı)	10
14-Jeofizik mühendisi	9
15-Teknik ėretmen (Metal)	8
16-Gıda mühendisi	6
17-Teknik ėretmen (Makine)	6
18-Su rnleri Mühendisi	6
19-Orman mühendisi	5
20-Orman Endüstri Mühendisi	4
21-Mimar	3
22-Elektronik Mühendisi	3
23-Tekstil Mühendisi	3
24-Teknik ėretmen (Otomotiv)	3
25-Gemi İnşaat Mühendisi	2
26-Gemi İnşaatı ve Gemi Makineleri Mühendisi	2
27-Metalurji ve Malzeme Mühendisi	2
28-Harita Mühendisi	2
29-Tütün Teknolojisi Mühendisi	2
30-Elektrik Mühendisi	2
31-Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisi	1
32-Kontrol ve Bilgisayar Mühendisi	1
33-Elektronik ve Haberleşme Mühendisi	1
34-Teknik ėretmen(Bilgisayar)	1
35-Teknik ėretmen (Matbaa)	1
36-Teknik ėretmen(Teknoloji)	1
37-Teknik ėretmen (Elektrik)	1
38-Teknik ėretmen (Tesisat)	1
39- Teknik ėretmen (Metal eėitimi)	1
40-Balıkçılık Teknolojisi Mühendisi	1
41-Teknik ėretmen (Tasarım ve Konstrüksiyon ėretmeni)	1
42- Teknik ėretmen (Aile Ekonomisi ve Beslenme)	1
43-Aėaç İřleri Endüstri Mühendisi	1
44-İ Mimar	1

PEKİ, NE YAPILABİLİR?

1- Binaları asbestten arındırma işinde belirli mesleki kriterlerin konması gerekiyor. İş Güvenliği sertifikası olan her meslek grubu mensubu asbest söküm uzmanlığı eğitimine alınma uygulaması yeniden gözden geçirilmelidir.

2- Uygulamada asbestle yakından ilişkili jeoloji, maden, inşaat, çevre, makine, kimya ve kimyager, endüstri vb. ilgili mensubu tercih edilebilir. Teorik bilgilerden başka, uygulamanın merkezde kurulan bir model üzerinde değil de, bizzat bir binada uygulamalı eğitim verilmelidir. Kişiler binanın neresinde asbestli malzeme kullanıldığını, söküm işini yerinde görmelidir.

3- Asbestle ilişkili mesleklerde çalışanlar/bizzat sahada uygulayıcıları (jeoloji, inşaat, çevre vb.) iş güvenliği sertifikası şartı aranmaksızın asbest söküm uzmanlığı eğitimine tabi tutularak asbest söküm uzmanı sertifikası verilebilir. Yıllardan beri inşaat işinde çalışan, binanın nerelerinde asbest kullanıldığını bilen ve söküm işinde de bilgisi olan ya da asbestle ilgili bilgisi olan yıllarca sahada çalışmış jeoloji mühendislerinden, asbest söküm uzmanı olmak için iş güvenliği sertifikası şartı aranmamalıdır.

4- Muhakkak iş güvenliği alt yapı bilgisine sahip olması gerektiği düşünülüyorsa (ki iş güvenliği sertifikası bunun için istenmektedir), asbest söküm uzmanlığı eğitim programının süresi ve kapsamı genişletilerek iş güvenliği bilgileri verilebilir.

5- Kanserojen olduğu bilinen asbest gibi önemli bir sağlık sorunuyla ilgili konuda, çok farklı meslek grubu mensuplarına (44 melek grubu) verilen 5 günlük eğitimle, binaların asbestten arındırılma işlemlerinin sağlıklı yapılması ve yürütülmesi beklenemez.

6- Kentsel dönüşüm kapsamında ya da şehirdeki bir binanın asbestten arındırma işinde uygulamada karmaşa bulunmaktadır. Bu konuda başlıca üç bakanlık (T.C. Sağlık Bakanlığı, T. C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile T. C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) ilgili olup, bu bakanlıklardan hangisinin yetkili olacağı belirsizliğini korumaktadır. Bu konuda bir yönetmelik hazırlanması ve yetkili kurumun belirlenmesi gerekiyor.

7- Kentsel dönüşümde binaların asbestten arındırılması işinde yetki karmaşası ortadan kaldırılmalı, binaların asbestten arındırılmasında genel ve zorunlu bir yaptırım olmalı, asbest söküm uzmanlarına da bu anlamda bir görev verilmelidir.

23.3.2018